

WYMAGANIA EDUKACYJNE NA STOPNIE SZKOLNE II KLASA

Europa – kontynent, na którym mieszkasz				
dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
<ul style="list-style-type: none"> ▪ wskazuje na mapie Europę, ▪ wskazuje na mapie wybrane elementy linii brzegowej Europy oraz wybrane rzeki, ▪ wskazuje na mapie wybrane państwa Europy i ich stolice 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wskazuje na mapie wybrane elementy linii brzegowej Europy oraz wybrane rzeki i jeziora, ▪ wskazuje na mapie wybrane góry Europy, ▪ wskazuje na mapie wybrane państwa Europy i ich stolice <p>pojęcia: fiord</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ opisuje położenie geograficzne Europy, ▪ wymienia typy klimatu Europy i podaje ich główne cechy, ▪ wykazuje wpływ Oceanu Atlantyckiego i prądów morskich na klimat Europy, ▪ określa, na podstawie map, główne cechy środowiska przyrodniczego Europy, ▪ wymienia główne grupy językowe Europy 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wykazuje wpływ czynników kształtujących klimat na cechy klimatu wskazanych obszarów Europy, ▪ porównuje środowisko przyrodnicze wskazanych regionów, ▪ określa wpływ zróżnicowania narodowościowego i kulturowego na zmiany polityczne współczesnej Europy 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ określa współzależności, korzystając z map, między poszczególnymi składnikami środowiska przyrodniczego Europy, ▪ wykazuje integrację krajów europejskich w ramach UE
Położenie i środowisko przyrodnicze Polski				
Położenie Polski				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje wielkość powierzchni Polski, ▪ wskazuje na mapie granice Polski z jej poszczególnymi sąsiadami oraz granicę morską, ▪ wymienia nazwy państw sąsiadujących z 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ określa współrzędne geograficzne skrajnych oraz wskazanych punktów Polski, ▪ porównuje, na podstawie diagramów, powierzchnię terytorium Polski z powierzchnią innych 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ oblicza różnice czasu słonecznego wskazanych miejsc w Polsce <p>pojęcia: morskie wody wewnętrzne, morskie wody terytorialne</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wykazuje wpływ położenia na środowisko przyrodnicze i gospodarkę Polski 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje granice i terytorium współczesnej Polski z granicą i terytorium Polski przed II wojną światową, ▪ określa korzyści wynikające z położenia Polski w Europie

Polską i ich stolice	państw Europy			
	pojęcia: granice wewnętrzne UE			
Wydarzenia z przeszłości geologicznej Polski. Działalność lądolodu i jego wpływ na rzeźbę terenu. Baza surowcowa				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozpoznaje wybrane rodzaje skał, wyróżnione ze względu na genezę, występujące w Polsce i we własnym regionie, ▪ wymienia przykładowe formy terenu powstałe w wyniku działalności lodowca, ▪ wskazuje na mapie miejsca wydobywania w Polsce wybranych surowców energetycznych, ▪ podaje przykłady gospodarczego wykorzystania skał, ▪ wymienia surowce mineralne (w tym skalne) wydobywane we własnym regionie i podaje przykłady ich gospodarczego wykorzystania 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozpoznaje wybrane rodzaje skał występujące w Polsce i własnym regionie, ▪ opisuje warunki tworzenia się pokładów węgla kamiennego i wapieni, ▪ wskazuje na mapie maksymalne zasięgi zlodowaceń na obszarze Polski, ▪ wskazuje, korzystając z mapy geologicznej Polski, rejony występowania różnych rodzajów skał (wyróżnionych ze względu na genezę), ▪ wskazuje na mapie przykłady form polodowcowych występujących na obszarze Polski, ▪ wskazuje na mapie miejsca wydobywania w Polsce wybranych 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozpoznaje wskazane rodzaje skał oraz, korzystając z mapy, określa główne obszary ich występowania w Polsce i we własnym regionie, ▪ zna podział dziejów Ziemi na ery, ▪ wskazuje na mapie Polski górotwory hercyńskie i alpejskie, ▪ wymienia przykładowe formy terenu powstałe w wyniku erozyjnej i akumulacyjnej działalności lądolodu oraz wód wypływających z topniejącego lodowca i przedstawia ich genezę, ▪ wymienia surowce, które Polska eksportuje i importuje <p>pojęcia: ozy, rzeźba młodogłębocjalna</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozpoznaje i opisuje na podstawie rysunków lub fotografii wskazane formy terenu powstałe w wyniku działalności lądolodu lub wód wypływających z topniejącego lodowca (w tym typy jezior polodowcowych) oraz ▪ przedstawia ich genezę, ▪ wykazuje zależności pomiędzy współczesną rzeźbą Polski a wybranymi wydarzeniami geologicznymi (ruchy górotwórcze, zalewy mórz, zlodowacenia), ▪ wykazuje zależność między działalnością lądolodu a cechami rzeźby terenu północnej i środkowej Polski, ▪ wykazuje zależność, korzystając z map, między skałami 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zna podział dziejów Ziemi na ery i okresy, ▪ czyta mapę stratygraficzną Polski (występowanie skał z różnych okresów geologicznych), ▪ wykazuje na przykładach związków występowania określonych typów genetycznych skał na danym obszarze Polski z przeszłością geologiczną, ▪ wykazuje zależność występowania surowców mineralnych od budowy geologicznej

	<p>surowców energetycznych, metalicznych i skalnych</p> <p>pojęcia: lądolód, jeziora polodowcowe, głązy narzutowe, sandry, pradoliny</p>		występującymi na danym terenie (w tym we własnym regionie) a działalnością lądolodu	
Podział Polski na krainy geograficzne				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia nazwy i wskazuje na mapie położenie krain geograficznych, ▪ umiejscawia własny region (miejscowość) w odpowiednim pasie ukształtowania powierzchni i krainie geograficznej, ▪ odczytuje, na podstawie mapy hipsometrycznej, skrajne wysokości bezwzględne w poszczególnych pasach ukształtowania powierzchni Polski 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przyporządkowuje krainy geograficzne odpowiednim pasom ukształtowania powierzchni Polski, ▪ uzasadnia dlaczego Polskę nazywamy krajem nizinnym 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia, korzystając z mapy hipsometrycznej, zróżnicowanie wysokości bezwzględnych na terytorium Polski, ▪ wyróżnia główne cechy ukształtowania powierzchni Polski 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje, korzystając z mapy, wysokości bezwzględne i rzeźbę terenu poszczególnych krain geograficznych 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje kryteria wyróżniania krain geograficznych
Klimat Polski				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje nazwę miesiąca o największej i najmniejszej średniej temperaturze powietrza, ▪ wymienia termiczne 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje wartość średniej temperatury powietrza w lipcu i w styczniu, średnią sumę opadów oraz przeważający 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia czynniki kształtujące klimat Polski, ▪ podaje główne cechy rozkładu temperatury 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia cechy klimatu świadczące o jego przejściowości, ▪ opisuje wpływ napływających mas 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia przejściowość jako dominującą cechę klimatu Polski, ▪ wyjaśnia, korzystając z rysunku, rolę wzniesień

<p>pory roku,</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje typy pogody i ich zmienność w ciągu roku 	<p>kierunek wiatrów w Polsce,</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy klimatu umiarkowanego przejściowego, wymienia cechy klimatu górskiego, opisuje, na podstawie diagramów oraz map klimatycznych, cechy klimatu wskazanych regionów Polski (w tym regionu zamieszkania) <p>pojęcia: klimat umiarkowany przejściowy, termiczne pory roku</p>	<p>powietrza i opadów na obszarze Polski,</p> <ul style="list-style-type: none"> wyróżnia rodzaje mas powietrza napływające nad Polskę i wskazuje na mapie kierunek ich ruchu, przedstawia związek rocznego przebiegu temperatury powietrza z położeniem Polski w strefie umiarkowanych szerokości geograficznych N 	<p>powietrza na kształtowanie się pogody w Polsce w różnych porach roku,</p> <ul style="list-style-type: none"> wykazuje zależność wysokości temperatury powietrza i wielkości opadów na poszczególnych obszarach Polski od czynników kształtujących klimat 	<p>pojezierzy w powstaniu cienia opadowego</p>
Wody powierzchniowe Polski				
<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie rzeki: Wisłę, Odrę, ich wybrane dopływy oraz największe jeziora w Polsce, podaje nazwy cieków i zbiorników wodnych w pobliżu miejsca swojego zamieszkania oraz ocenia stan ich czystości 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy i wskazuje na mapie rzeki główne (w tym wybrane rzeki przymorza), wskazuje na mapie obszar Polski należący do zlewiska Morza Bałtyckiego, wskazuje na mapie położenie wybranych jezior w Polsce (w tym sztucznych zaporowych) 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady jezior o różnej genezie, wskazuje na mapie obszary Polski zagrożone powodzią i wyjaśnia przyczyny tych zagrożeń, wskazuje na mapie położenie obszarów Polski należące do poszczególnych zlewisk, zaznacza na mapie konturowej wskazane 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny asymetrii dorzecza Wisły i Odry wyjaśnia przyczyny zmienności przepływów wybranych rzek Polski w ciągu roku 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwość gospodarczego wykorzystania rzek i jezior w Polsce oraz we własnym regionie, ukazuje związki pomiędzy stosunkami wodnymi na danym terenie a budową geologiczną, rzeźbą terenu i klimatem

	pojęcia: jeziora polodowcowe, jeziora krasowe, jeziora sztuczne, zasilanie rzeki	dorzecza oraz działy wodne		
Morze Bałtyckie				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ opisuje, na podstawie mapy, położenie Bałtyku, ▪ określa, korzystając z mapy, położenie wybranych elementów linii brzegowej 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia wybrane cechy Morza Bałtyckiego (wielkość, głębokość, zasoleni i temperatura wody), ▪ wymienia typy wybrzeży Morza Bałtyckiego <p>pojęcia: morze szelfowe, zalew, wybrzeże mierzejowo-zalewowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia genezę wybranych typów wybrzeży <p>pojęcia: strefa wyłączności ekonomicznej</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje wybrane warunki przyrodnicze Bałtyku (temperaturę wody i zasolenie) z innymi morzami śródziemnymi Europy, ▪ wyjaśnia przyczyny małego zasolenia wód Bałtyku, ▪ wyjaśnia przyczyny degradacji wód Bałtyku 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wykazuje związek cech fizycznych i chemicznych wód Bałtyku z położeniem geograficznym i śródziemnym typem morza, ▪ podaje przykłady działań zmierzających do ochrony wód Bałtyku – w ramach międzynarodowej współpracy państw nadbałtyckich, ▪ proponuje działania zmierzające do ochrony wód Bałtyku
Zróżnicowanie gleb w Polsce				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia nazwy żyznych gleb występujących w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wskazuje na mapie obszary występowania głównych typów gleb Polski 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje gleby własnego regionu 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozpoznaje i charakteryzuje profile glebowe wybranych typów gleb 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wskazuje związek pomiędzy typem genetycznym gleby a warunkami jej powstawania
Podział administracyjny i ludność Polski				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ określa przynależność własnej miejscowości 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ określa, korzystając z mapy, położenie 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje, korzystając z danych 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ opisuje podział administracyjny Polski, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wskazuje różnice pomiędzy zadaniami

<p>do poszczególnych jednostek administracyjnych: gminy, powiatu, województwa,</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ określa, korzystając z mapy, położenie własnego województwa i województw sąsiednich oraz ich stolic, ▪ podaje liczbę ludności Polski, ▪ wymienia nazwy państw, do których w ostatnich latach wyjechało najwięcej Polaków, ▪ opisuje rynek pracy w swojej miejscowości i gminie, ▪ wskazuje na mapie Polski obszary o dużej i małej gęstości zaludnienia, ▪ wskazuje na mapie położenie wybranych miast Polski 	<p>poszczególnych województw i ich stolic,</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ opisuje, korzystając z wykresów lub danych statystycznych, zmiany liczby ludności Polski po 1945 roku, ▪ oblicza, na podstawie danych, przyrost naturalny i przyrost rzeczywisty, ▪ przedstawiana, na podstawie wykresów, zmiany struktury zatrudnienia w Polsce w wybranych latach, ▪ wykazuje związek między wykształceniem a możliwością znalezienia pracy, ▪ przedstawia, korzystając z mapy, rozmieszczenie mniejszości narodowych w Polsce, ▪ podaje wartość średniej gęstości zaludnienia w Polsce, ▪ oblicza gęstość zaludnienia wskazanego obszaru, 	<p>statystycznych, województwa pod względem np. powierzchni i liczby mieszkańców,</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje aktualną wartość współczynnika przyrostu naturalnego w Polsce, ▪ podaje charakterystyczne cechy ludności Polski dotyczące struktury wieku i płci, ▪ podaje przyczyny występowania wyżu i niżu demograficznego, ▪ porównuje, na podstawie danych statystycznych, strukturę zatrudnienia w Polsce i wybranych krajach Europy, ▪ przedstawia strukturę narodowościową ludności Polski, ▪ charakteryzuje, na podstawie mapy gęstości zaludnienia, rozmieszczenie ludności w Polsce (w tym we własnym 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje przykłady konsekwencji procesu starzenia się społeczeństwa, ▪ wyjaśnia przyczyny zmian liczby ludności w Polsce, ▪ przedstawia zależności między przyrostem rzeczywistym a saldem migracji zagranicznych, ▪ ocenia społeczne skutki emigracji (negatywne i pozytywne), ▪ analizuje, korzystając z piramidy wieku i płci ludności, strukturę ludności Polski w podanym roku, ▪ wskazuje związek pomiędzy strukturą zatrudnienia a poziomem rozwoju gospodarczego kraju, ▪ wskazuje różnice w strukturze zatrudnienia w Polsce i we własnym regionie, ▪ dostrzega społeczne problemy wynikające z bezrobocia i podaje przykłady sposobów ich 	<p>władz samorządowych: gminnych, powiatowych, wojewódzkich,</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wskazuje związek pomiędzy spadkiem współczynnika przyrostu naturalnego i ujemnego salda migracji a procesem starzenia się społeczeństwa, ▪ porównuje, na podstawie danych statystycznych, stopę bezrobocia w Polsce z innymi krajami Europy, ▪ opisuje zróżnicowanie stopy bezrobocia w różnych częściach Polski (w tym we własnym regionie) i wyjaśnia przyczyny tego zjawiska, ▪ wyjaśnia przyczyny zmiany struktury narodowościowej ludności Polski po II wojnie światowej w stosunku do okresu poprzedniego, ▪ opisuje wpływ migracji
---	---	--	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje, na podstawie danych statystycznych, gęstość zaludnienia swojego województwa z gęstością zaludnienia w innych województwach, ▪ wymienia przykładowe funkcje miast, ▪ opisuje funkcje pełnione przez własną miejscowość, ▪ opisuje zmiany cech współczesnego osadnictwa wiejskiego, ze szczególnym uwzględnieniem własnego regionu <p>pojęcia: przyrost naturalny, saldo migracji przyrost rzeczywisty, emigracja, imigracja, naród, mniejszość narodowa, gęstość zaludnienia</p>	<p>regionie),</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ zna typy zespołów miejskich, ▪ porównuje wybrane miasta Polski pod względem pełnionych funkcji, ze szczególnym uwzględnieniem własnego regionu, ▪ wyjaśnia na czym polega proces urbanizacji <p>pojęcia: współczynnik przyrostu naturalnego, współczynnik przyrostu rzeczywistego, struktura zatrudnienia, stopa bezrobocia, aglomeracja, konurbacja, urbanizacja, współczynnik urbanizacji, piramida wieku i płci ludności, wyż demograficzny, niż demograficzny, echo wyżu i niżu demograficznego, proces starzenia się społeczeństwa</p>	<p>rozwiązywania,</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje strukturę narodowościową Polski przed II wojną światową i obecnie, ▪ wskazuje na przykładach różnych regionów Polski (w tym regionu zamieszkania) związek pomiędzy zróżnicowaniem gęstości zaludnienia z warunkami przyrodniczymi, ekonomicznymi i historycznymi (w tym z migracjami wewnętrznymi), ▪ rozpoznaje na mapie aglomerację i konurbację ▪ porównuje współ – czynnik urbanizacji w różnych regionach (województwach) Polski 	<p>wewnętrznych na gęstość zaludnienia w wybranych regionach Polski,</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje współczynnik urbanizacji w Polsce i wybranych krajach, ▪ wyjaśnia przyczyny dynamicznego rozwoju stref podmiejskich, ▪ ocenia skutki urbanizacji (zauważa pozytywne i negatywne)
<p>Gospodarka Polski Rolnictwo</p>				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje przyrodnicze czynniki rozwoju 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia i wskazuje na mapie obszary o 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ opisuje rolę poszczególnych 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wnioskuje, na podstawie map o różnej 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje, na podstawie map,

<p>rolnictwa,</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia uprawy w najbliższej okolicy: wsi, gminie (w przypadku uczniów mieszkających na wsi), w strefie podmiejskiej (w przypadku uczniów mieszkających w mieście) <p>pojęcia: rolnictwo, okres wegetacyjny, zbiory, plony</p>	<p>najlepszych przyrodniczych warunkach dla rozwoju rolnictwa,</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa, ▪ podaje główne obszary uprawy: pszenicy, żyta, pszenżyta, ziemniaków buraków cukrowych oraz owoców i warzyw, ▪ wymienia główne rejony chowu bydła i trzody chlewnej <p>pojęcia: rozdrobnienie gospodarstw, rozdrobnienie gruntów, rolnictwo (gospodarstwa) samozaopatrzeniowe, rolnictwo (gospodarstwa) towarowe, rolnictwo ekologiczne</p>	<p>czynników, przyrodniczych i pozaprzyrodniczych, dla rozwoju rolnictwa,</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wskazuje na mapie obszary o najbardziej i najmniej warunkach dla rozwoju rolnictwa w Polsce, ▪ przedstawia, korzystając z wykresu lub danych statystycznych, zmiany w strukturze wielkości gospodarstw rolnych w Polsce w ostatnich latach, ▪ porównuje, korzystając z wykresów lub danych statystycznych, strukturę użytkowania gruntów w Polsce i innych krajach europejskich, ▪ podaje najważniejsze cechy polskiego rolnictwa <p>pojęcia: kultura rolna, obsada</p>	<p>treści, o przydatności obszaru (w tym własnego regionu) dla gospodarki rolnej, uwzględniając: wysokość n.p.m., rzeźbę terenu, długość okresu wegetacji, roczną sumę opadów, gleby i warunki wodne,</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje, korzystając z map o różnej treści, pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa w różnych regionach kraju (w tym we własnym regionie), ▪ uzasadnia rozmieszczenie głównych rejonów upraw wybranych roślin uwzględniając warunki przyrodnicze oraz czynniki pozaprzyrodnicze, ▪ ocenia, korzystając z map, obsadę bydła i trzody chlewnej we własnym regionie 	<p>warunki przyrodnicze dla rozwoju rolnictwa na wskazanych obszarach Polski,</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ocenia wpływ rozdrobnienia gospodarstw i rozproszenia gruntów na poziom produkcji rolnej, ▪ porównuje, na podstawie danych statystycznych, poziom polskiego rolnictwa z rolnictwem wybranych państw europejskich, ▪ uzasadnia rozmieszczenie głównych rejonów chowu bydła i trzody chlewnej, uwzględniając warunki przyrodnicze oraz czynniki pozaprzyrodnicze, ▪ wnioskuje, na podstawie danych statystycznych, o zmianach zachodzących w polskim rolnictwie w ostatnich latach
--	--	---	--	---

Przemysł. Usługi – łączność, transport, handel zagraniczny

<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia źródła energii, ▪ wymienia zakłady przemysłowe w okolicy swojego miejsca zamieszkania i przedstawia ich profil produkcji, ▪ podaje przykłady placówek i instytucji usługowych w Polsce, we własnym regionie (gminie, województwie) oraz miejscowości, ▪ wymienia nazwy i wskazuje na mapie największe polskie porty morskie, ▪ podaje przykłady towarów i usług, które są przedmiotem handlu zagranicznego Polski (eksportu i importu) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje tradycyjne i alternatywne źródła energii, ▪ wskazuje na mapie główne rejony wydobywania surowców energetycznych w Polsce, ▪ podaje przykłady zmian w przemyśle własnego regionu i ich przyczyny, ▪ wskazuje na przykładach, że polski przemysł staje się coraz bardziej nowoczesny, ▪ opisuje, na podstawie map tematycznych, przebieg głównych szlaków transportowych, ▪ podaje najważniejszych partnerów handlowych Polski <p>pojęcia: alternatywne źródła energii, usługi, łączność, eksport, import</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zna rozmieszczenie największych elektrowni w kraju, ▪ opisuje główne problemy polskiej energetyki, ▪ opisuje zmiany zachodzące w polskim przemyśle po 1989 roku i podaje ich przyczyny, ▪ wymienia główne cechy przemysłu wysokich technologii, ▪ podaje gałęzie przemysłu obecnie najszybciej rozwijające się, ▪ wskazuje na mapie wybrane okręgi przemysłowe, ▪ rozróżnia rodzaje usług i opisuje ich znaczenie w gospodarce kraju, ▪ porównuje, na podstawie danych statystycznych, zatrudnienie w usługach w wybranych województwach oraz w Polsce i innych krajach, ▪ ocenia poziom usług w 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ formułuje wnioski, na podstawie wykresów lub danych statystycznych, dotyczące tendencji zmian wykorzystania różnych źródeł energii na świecie i w Polsce, ▪ ocenia, na podstawie wykresu lub danych statystycznych, strukturę wykorzystania poszczególnych źródeł energii w produkcji energii elektrycznej w Polsce i porównuje z innymi krajami Europy, ▪ wyjaśnia, uwzględniając główne czynniki, lokalizację wybranych zakładów przemysłowych lub gałęzi przemysłu (w tym w regionie zamieszkania), ▪ wyjaśnia przyczyny szybkiego rozwoju wybranych usług w Polsce i we własnym regionie, ▪ ocenia możliwość 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia lokalizację największych elektrowni, ▪ wykazuje konieczność zmian w strukturze zużycia energii elektrycznej w Polsce, ▪ ocenia wpływ polskiej energetyki na środowisko przyrodnicze, ▪ uzasadnia, że przemysł elektromaszynowy, chemiczny i spożywczy mają obecnie największe znaczenie w gospodarce kraju, ▪ ocenia zmiany zachodzące w rozmieszczeniu przemysłu w Polsce, ▪ ocenia rolę łączności w gospodarce kraju i życiu człowieka oraz poziom jej rozwoju w Polsce, ▪ wyjaśnia zróżnicowanie gęstości sieci kolejowej i drogowej w Polsce, ▪ ocenia, na podstawie danych statystycznych,
--	--	--	--	---

		<p>miejscu swojego zamieszkania (wieś, miasto),</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje główne cechy transportu w Polsce, ▪ oblicza saldo handlu zagranicznego <p>pojęcia: przemysł, przemysł wysokich technologii, ośrodek przemysłowy, okręg przemysłowy, dodatni bilans handlowy, ujemny bilans handlowy</p>	<p>rozwoju usług w miejscu swojego zamieszkania,</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wykazuje wpływ transportu na rozwój gospodarczy kraju, ▪ analizuje, na podstawie danych statystycznych, bilans handlu zagranicznego Polski w ostatnich latach, ▪ ocenia, na podstawie danych statystycznych, udział Polski w handlu światowym 	<p>poziom rozwoju wybranych rodzajów transportu w Polsce,</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia, na podstawie danych statystycznych, strukturę eksportu i importu Polski, ▪ wykazuje, że dodatni bilans handlowy jest korzystny dla gospodarki
Kształtowanie i ochrona środowiska przyrodniczego				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje przykłady zagrożeń dla środowiska przyrodniczego oraz dóbr kultury wynikające z działalności gospodarczej 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ korzystając z mapy, nazywa i określa położenie parków narodowych Polski, ▪ podaje nazwy polskich parków narodowych wpisanych na Światową Listę Rezerwatów Biosfery oraz na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO, ▪ wykazuje konieczność ochrony środowiska 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ określa, korzystając z mapy Polski, położenie obszarów o najbardziej zdegradowanym środowisku przyrodniczym i podaje przyczyny degradacji, ▪ wymienia i charakteryzuje formy ochrony przyrody, ▪ podaje przykłady rekultywacji obszarów zdegradowanych 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ocenia, na podstawie map i danych statystycznych, stan środowiska przyrodniczego w Polsce oraz własnym regionie w ostatnich latach, ▪ proponuje działania na rzecz ochrony środowiska geograficznego we własnym regionie 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia założenia zrównoważonego rozwoju <p>pojęcia: rozwój zrównoważony</p>

	<p>przyrodniczego i dóbr kultury w Polsce</p> <p>pojęcia: rekultywacja, recykling</p>			
Walory turystyczne Polski				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje przykłady miejscowości oraz obszarów w Polsce o dużych walorach turystycznych 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ planuje, korzystając z przewodników turystycznych oraz mapy samochodowej, wycieczkę po wybranym regionie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia i opisuje obiekty wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ocenia atrakcyjność turystyczną własnego regionu 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ocenia zagospodarowanie turystyczne kraju i własnego regionu
Krainy geograficzne Polski Pobrzeża Południowobałtyckie				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ wskazuje na mapie i omawia położenie regionu, ▪ wskazuje na mapie położenie wybranych miast (portów, uzdrowisk) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia i wskazuje na mapie główne krainy geograficzne regionu, ▪ wskazuje na mapie wybrane elementy linii brzegowej, ▪ wymienia krainy regionu o najbardziej żyznych glebach, ▪ wymienia przykłady walorów turystycznych regionu <p>pojęcia: bryza</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia i opisuje cechy polskich krajobrazów nadmorskich, ▪ wykazuje, korzystając z map oraz diagramów klimatycznych, wpływ Bałtyku na klimat regionu, ▪ wyjaśnia, korzystając z rysunku, mechanizm powstawania bryzy, ▪ przedstawia rolę morza w modelowaniu wybrzeża, ▪ opisuje, na podstawie map tematycznych, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ planuje wycieczkę krajoznawczą po wybranej krainie Pobrzeża, uwzględniając walory przyrodnicze i kulturowe 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ocenia, na podstawie map tematycznych, możliwości rozwoju rolnictwa, przemysłu i turystyki w pasie pobraży

		najważniejsze cechy gospodarki regionu		
Pojezierza				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ opisuje położenie oraz wskazuje na mapie główne krainy geograficzne pasa pojezierzy, ▪ nazywa i wskazuje na mapie największe jeziora oraz wzgórza morenowe o największej wysokości bezwzględnej 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia oraz podaje przykłady elementów rzeźby młodoglacjalnej, ▪ wskazuje na mapie obszary wydobywania węgla brunatnego oraz soli kamiennej i potasowej, ▪ charakteryzuje, korzystając z map, klimat pojezierzy, ▪ wymienia przykłady walorów turystycznych regionu <p>pojęcia: rzeźba młodoglacjalna</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ nazywa oraz wskazuje na mapie przebieg głównych pradolin, ▪ wykazuje związek klimatu z rzeźbą terenu, ▪ rozpoznaje na mapie (na podstawie kształtu) rodzaje jezior polodowcowych, ▪ opisuje, na podstawie map tematycznych, najważniejsze cechy gospodarki regionu 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje, korzystając z map, środowisko przyrodnicze poszczególnych pojezierzy, ▪ podaje przykłady wpływu środowiska przyrodniczego na główne cechy gospodarki pojezierzy <p>pojęcia: agroturystyka</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ planuje wycieczkę krajoznawczą po wybranej krainie pojezierzy uwzględniając walory przyrodnicze i kulturowe
Niziny Środkowopolskie				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ opisuje położenie oraz wskazuje na mapie główne krainy geograficzne pasa Nizin Środkowopolskich, ▪ odczytuje wysokości bezwzględne wskazanych miejsc 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ opisuje korzystając z map klimatycznych, zróżnicowanie klimatyczne w pasie nizin, ▪ wskazuje na mapie i omawia przebieg głównych pradolin, ▪ wskazuje na mapie wybrane ośrodki przemysłowe regionu, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia wiodące cechy środowiska przyrodniczego regionu, ▪ przedstawia dominujące cechy gospodarki poszczególnych krain wchodzących w skład Nizin Środkowopolskich 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wykazuje współzależności, na podstawie map tematycznych, między składnikami środowiska przyrodniczego, ▪ podaje przykłady wpływu środowiska przyrodniczego poszczególnych krain na główne cechy 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje, korzystając z map, krainy geograficzne pasa Nizin Środkowopolskich pod względem przyrodniczym i gospodarczym

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia i wskazuje na mapie obszary o korzystnych warunkach dla rozwoju rolnictwa, ▪ wymienia przykłady walorów turystycznych regionu 	<p>pojęcia: rzeźba staroglacjalna</p>	gospodarki (w tym surowców mineralnych)	
Wyżyny				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ opisuje położenie oraz wskazuje na mapie główne krainy geograficzne pasa wyżyn ▪ odczytuje na mapie wysokości bezwzględne najwyższych wzniesień na Wyżynach Polskich (w tym w Górach Świętokrzyskich), ▪ wskazuje obszary wydobycia węgla kamiennego 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje przykłady form krasowych w Dolinie Prądnika i w okolicy Chęcín, ▪ wskazuje na mapie wybrane ośrodki przemysłowe regionu, ▪ podaje przykłady walorów turystycznych na wyżynach, ▪ wymienia surowce mineralne wydobywane na Wyżynie Śląskiej, ▪ wyjaśnia przyczyny koncentracji przemysłu i dużej gęstości zaludnienia na Wyżynie Śląskiej, ▪ podaje przykłady wpływu działalności gospodarczej na środowisko przyrodnicze 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia charakterystyczne cechy rzeźby terenu poszczególnych krain pasa wyżyn, ▪ wyjaśnia powstanie wąwozów, ▪ wyjaśnia powstanie rzeźby krasowej, ▪ przedstawia dominujące cechy gospodarki poszczególnych krain wchodzących w skład pasa wyżyn, ▪ wymienia główne gałęzie przemysłu GOP-u, ▪ wymienia główne ośrodki przemysłowe GOP-u, ▪ podaje przykłady działań na rzecz poprawy stanu środowiska 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wykazuje związek rzeźby terenu poszczególnych wyżyn z występującymi tam skałami, ▪ wyjaśnia pochodzenie lessu na wyżynach oraz gołoborzy w Górach Świętokrzyskich, ▪ ocenia, na podstawie map i danych statystycznych, stan środowiska przyrodniczego na Wyżynie Śląskiej 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje warunki rozwoju rolnictwa na wyżynach, ▪ przedstawia przemiany gospodarcze, które nastąpiły w GOP-ie po 1998 roku

	pojęcia: wąwóz, rzeźba krasowa, stalaktyt, stalagmit, stalagnat	przyrodniczego Wyżyny Śląskiej		
Kotliny Podkarpackie. Pogórze Karpackie. Beskidy				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ opisuje położenie oraz wskazuje na mapie kotliny, Pogórze Karpackie oraz Beskidy, ▪ odczytuje, korzystając z mapy, wysokości bezwzględne wybranych szczytów w Beskidach 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia rodzaje skał występujące na Pogórzu i w Beskidach, ▪ przedstawia rolę kotlin śródgórskich w gospodarce regionu, ▪ podaje przykłady funkcji, jakie pełni Kraków w Polsce i w regionie, ▪ wymienia i lokalizuje na mapie wybrane uzdrowiska, ▪ wymienia przykłady walorów turystycznych regionu <p>pojęcia: połonina</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ opisuje i porównuje cechy rzeźby terenu kotlin, Pogórza Karpackiego oraz Beskidów ▪ przedstawia dominujące cechy gospodarki kotlin, Pogórza Karpackiego i Beskidów <p>pojęcia: flisz karpacki</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wykazuje związek zróżnicowania produkcji rolnej na Pogórzu i w Beskidach z piętrowością klimatu (piętra gospodarki rolnej) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wykazuje związek rzeźby terenu z budową geologiczną na Pogórzu Karpackim i w Beskidach (z uwzględnieniem alpejskich ruchów górotwórczych) <p>pojęcia: płaszczowina</p>
Tatry. Pieniny. Podhale				

<ul style="list-style-type: none"> ▪ opisuje położenie oraz wskazuje na mapie Tatry, Podhale i Pieniny, ▪ wymienia elementy górskiej rzeźby terenu, ▪ uzasadnia konieczność ochrony przyrody Tatr 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia rodzaje skał występujących w Tatrach i Pieninach, ▪ opisuje elementy rzeźby wysokogórskiej, ▪ opisuje piętrowy układ roślinności w Tatrach, ▪ ocenia wpływ turystyki na środowisko przyrodnicze regionu ▪ podaje przykłady walorów turystycznych Tatr, Podhala i Pienin <p>pojęcia: granie, turnie, piarg, stożek piargowy, wywierzysko, hale</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ opisuje elementy rzeźby wysokogórskiej Tatr i przedstawia ich genezę <p>pojęcia: alpejska rzeźba terenu</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje rzeźbę terenu Tatr Wysokich i Zachodnich 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wykazuje związek rzeźby terenu z budową geologiczną Tatr, Podhala i Pienin
Sudety				
<ul style="list-style-type: none"> ▪ opisuje położenie oraz wskazuje na mapie Sudety i Przedgórze Sudeckie, ▪ wskazuje na mapie pasma górskie Sudetów oraz kotliny: Kłodzką i Jeleniogórską 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia główne surowce mineralne (w tym skalne) Sudetów ▪ wymienia i lokalizuje na mapie wybrane uzdrowiska, ▪ porównuje, na podstawie map i fotografii, rzeźbę terenu Sudetów i Przedgórze Sudeckiego, ▪ podaje przykłady walorów turystycznych regionu 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ukazuje wpływ lodowców górskich na rzeźbę terenu Sudetów, ▪ wymienia przykłady rzeźby zrębowej, ▪ przedstawia dominujące cechy gospodarki Sudetów <p>pojęcia: zręby, stoliwa, uskok brzeżny</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje przyrodnicze czynniki dla rozwoju rolnictwa w Sudetach i na Przedgórzu Sudeckim 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyjaśnia związek współczesnej rzeźby terenu Sudetów z alpejskimi ruchami górotwórczymi

Region, w którym mieszkam

<ul style="list-style-type: none"> ▪ określa położenie, korzystając z mapy, własnej miejscowości (kraina geograficzna, gmina, powiat województwo), ▪ wymienia nazwy sąsiednich miejscowości, ▪ wymienia rodzaje skał oraz surowców mineralnych występujących w regionie i podaje przykłady ich wykorzystania, ▪ podaje nazwę najbliższej rzeki, jeziora, ▪ przedstawia występowanie lasów w regionie, ▪ opisuje inne, poza lasami, naturalne formacje roślinne regionu (głównie najbliższej okolicy), ▪ wymienia główne uprawy i kierunki hodowli, ▪ nazywa i wskazuje na 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ na podstawie mapy przedstawia położenie własnej miejscowości na tle szlaków transportowych, ▪ nazywa i rozpoznaje skały występujące w najbliższej okolicy, ▪ wymienia surowce mineralne występujące w regionie oraz miejsca ich eksploatacji, ▪ ocenia zagrożenie powodzią w regionie, ▪ na podstawie dostępnych źródeł informacji ocenia stan czystości wód powierzchniowych w najbliższej okolicy i w regionie, ▪ wymienia największe zakłady produkcyjne w regionie oraz profil ich produkcji, ▪ opisuje funkcje, które pełnią największe miasta regionu, ▪ ocenia możliwość obsługi turystów w regionie, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ określa kryteria wydzielenia regionu, ▪ wymienia nazwy sąsiednich gmin, ▪ przedstawia formy gospodarczego wykorzystania wód w regionie, ▪ podaje gatunki roślin i zwierząt żyjących w regionie, które są objęte ochroną, ▪ wymienia i opisuje zabytki kultury materialnej najbliższej okolicy i regionu, ▪ na podstawie różnych źródeł informacji ocenia warunki przyrodnicze dla rozwoju rolnictwa w regionie, ▪ opisuje formy użytkowania ziemi, ▪ planuje wycieczkę po regionie, ▪ ocenia stan środowiska przyrodniczego we własnej miejscowości, ▪ podaje przykłady działań zmierzających 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia nazwy sąsiednich powiatów, ▪ ocenia wykorzystywanie w gospodarce bazy surowców skalnych i mineralnych, ▪ opracowuje przewodnik turystyczny po okolicy miejsca zamieszkania 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia związek rodzaju i ułożenia skał z przeszłością geologiczną regionu, ▪ na podstawie danych statystycznych ocenia poziom rolnictwa w regionie (województwie) na tle innych rejonów kraju, ▪ na podstawie danych statystycznych opracowuje charakterystykę ludności województwa, w którym mieszka, uwzględniając wybrane cechy demograficzne: liczbę ludności, ruch naturalny ludności, strukturę zatrudnienia, migracje zewnętrzne (kierunki i przyczyny), ▪ opracowuje i opisuje, na podstawie map o różnej treści i własnych obserwacji terenowych, trasy wycieczek po własnym regionie uwzględniając walory
---	---	--	---	---

<p>mapie największe miasta regionu,</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia i opisuje walory środowiska przyrodniczego najbliższej okolicy i regionu, ▪ planuje wycieczkę po własnej miejscowości, ▪ podaje przykłady wpływu działalności człowieka na środowisko przyrodnicze (negatywne i pozytywne), ▪ wymienia pomniki przyrody występujące w najbliższej okolicy, ▪ przedstawia cechy wyróżniające ludność regionu na tle ludności kraju (np. gwara, stroje regionalne, budownictwo, zdobnictwo), ▪ przedstawia przykłady zwyczajów regionalnych podtrzymywanych przez własną rodzinę <p>pojęcia: folklor, skansen</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje przykłady zakładu przemysłowego w regionie o wyjątkowej uciążliwości dla człowieka i środowiska przyrodniczego, ▪ ocenia sposób składowania odpadów, śmieci i ścieków we własnej miejscowości, ▪ podaje nazwy i wskazuje na mapie parki narodowe i krajobrazowe, które znajdują się w regionie, ▪ opracowuje charakterystykę ludności swojej miejscowości, uwzględniając: liczbę ludności, pochodzenie ludności, zajęcia ludności, problemy młodzieży, ▪ opisuje wybrane budowle związane z historią miejscowości <p>pojęcia: region, grupa etnograficzna, dialekt (gwara)</p>	<p>do ochrony przyrody w najbliższej okolicy,</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ podaje przykłady działań rekultywacji terenów zdegradowanych, ▪ na podstawie danych statystycznych porównuje wybrane cechy demograficzne ludności województwa, w którym mieszka z cechami ludności Polski (przyrost naturalny, gęstość zaludnienia, strukturę zatrudnienia i bezrobocie), ▪ wymienia wybitne postaci, które zasłużyły się dla miejscowości, regionu (kraju) w przeszłości oraz współcześnie 		<p>przyrodnicze i kulturowe,</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ przygotowuje prezentacje multimedialne promujące miejsce swojego zamieszkania i własny region
--	--	---	--	--

